

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีข้อมูลเชิงปริมาณประกอบ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโปรแกรมพลศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ตามกรอบของการจัดโปรแกรมพลศึกษา 4 ประการคือ การจัดการเรียนการสอนพลศึกษา การจัดการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน การจัดการแข่งขันกีฬานอกโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิเศษ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้พื้นที่ในการศึกษาคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 โรงเรียน คือ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย โรงเรียนหอพระ และโรงเรียนนวมินทราชูทิศ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ฝ่ายบริหาร ครูพลศึกษา ครูที่สอนวิชาอื่น นักเรียน และผู้ปกครอง โดยเลือกครูฝ่ายบริหารโรงเรียนละ 1 คน ครูพลศึกษาโรงเรียนละ 5-8 คน ครูที่สอนวิชาอื่น 2-3 คน นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ชั้น ม.1 - ม.6 ชั้นละ 2 คน และผู้ปกครองโรงเรียนละ 5-10 คน ดังตาราง 1

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรงเรียน

โรงเรียน กลุ่ม	ยุพราช วิทยาลัย	วัดโนทัย พายัพ	กาวิละ วิทยาลัย	หอพระ	นามิทรราชูทิศ พายัพ
ฝ่ายบริหาร	1	1	1	1	1
ครูพลศึกษา	5	7	4	6	5
ครูวิชาอื่น	3	3	3	3	4
นักเรียน	12	12	12	12	12
ผู้ปกครอง	4	4	3	3	5
รวม	25	27	23	25	27

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตัวผู้วิจัยที่นับเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด เพราะการวิจัยนี้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้วิจัยกับบุคลากรผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียนต่าง ๆ ผู้วิจัยต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง และผู้วิจัยได้เตรียมอุปกรณ์สำหรับการบันทึกเสียง การถ่ายภาพ และกระดาษสำหรับการบันทึกข้อมูล เครื่องมือ และวิธีการของผู้วิจัยที่ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมดังนี้ คือ

1. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นแบบบันทึกการสังเกตและการสัมภาษณ์ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงาน การบันทึก ผู้วิจัยบันทึกทุกครั้งที่เข้าไปในโรงเรียน ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการทำ Focus Group ผู้วิจัยได้ใส่เลขกำกับไว้ เพื่อประโยชน์ในการจำแนกข้อมูลเพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์
2. เทปบันทึกเสียง ใช้บันทึกเสียงในขณะที่สนทนากลุ่ม การประชุมกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตในการที่จะทำการบันทึกเสียง
3. กล้องถ่ายภาพ สำหรับเก็บภาพกิจกรรมขณะที่ทำการศึกษา เป็นประโยชน์สำหรับการรายงาน การวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์บริบทของโรงเรียน

1. การสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตอย่างกว้างๆ ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ได้แก่ การจัดโครงการพลศึกษาในโรงเรียน การจัดโครงการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน การจัดโครงการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียน และการจัดโครงการพลศึกษาพิเศษ ส่วนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยร่วมกิจกรรมในโอกาสสำคัญต่าง ๆ การสังเกตทั้งแบบไม่มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยได้กระทำการร่วมกับการสัมภาษณ์และการทำกลุ่มสนทนา

ผู้วิจัยใช้กรอบของการสังเกตและวิเคราะห์ข้อมูลที่ Lofland (อ้างใน สุภางค์ จันทวานิช, 2537, หน้า 100–103) ได้เสนอไว้เป็นการตั้งประเด็นสังเกตที่มีลักษณะทั่วไปคือการตั้งคำถามเกี่ยวกับว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม ผู้วิจัยใช้กรอบของ Lofland ที่แปลงเป็นคำถามง่าย ๆ ดังที่ได้กล่าวเพื่อให้สะดวกแก่การจดจำ และทบทวนขณะที่สังเกต การสังเกตของ Lofland มีกรอบการสังเกต 6 ข้อดังนี้ คือ

- 1) ฉากและบุคคล (Setting) โดยสังเกตลักษณะทางกายภาพและทางสังคมของเหตุการณ์ที่นักวิจัยเฝ้าดู เช่น การร่วมทำ Focus Group และการจัดกีฬา หรือกีฬาภายใน เป็นต้น
- 2) พฤติกรรม (Acts) พฤติกรรมที่สังเกต เป็นการกระทำระหว่างกันต่อกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครูพลศึกษากับนักเรียน เป็นต้น
- 3) แบบแผนพฤติกรรม (Activities) คือการนำเอาพฤติกรรมที่เฝ้าดูมาเรียงลำดับเพื่อจะได้เรียงเรื่องราวเหล่านั้นให้เป็นเรื่องที่มีความสืบเนื่องกัน เพื่อให้รู้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอย่างไร
- 4) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือการสังเกตถึงความสัมพันธ์ว่าใคร กระทำกับใคร สังเกตถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในโรงเรียน
- 5) การมีส่วนร่วม (Participation) ข้อมูลการมีส่วนร่วมของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ สังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมีผู้กระทำได้แก่ใครบ้าง และใครที่ไม่อยู่ในเหตุการณ์ เพราะอะไร เพื่อที่จะเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมภายในโรงเรียน
- 6) ความหมาย (Meaning) เป็นข้อมูลที่ได้มากที่สุด ไม่อาจได้ครบถ้วนจากการสังเกตเพียงอย่างเดียว ความหมายหมายถึง การให้ความสำคัญหรือการรับรู้เหตุการณ์หนึ่ง ๆ ของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์หรือผู้ที่ เป็นสมาชิกในกลุ่มนั้น โดยผู้วิจัยจำเป็นต้องแสวงหาว่าการให้ความ

สำคัญหรือการรับรู้ในทัศนะของ “คนใน” โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์วิธีนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีอิสระในการตั้งคำถาม ภายใต้กรอบเนื้อหาที่ต้องการทราบ ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งแนวคำถามแบบกว้าง ๆ ไว้ก่อนล่วงหน้า เพื่อให้มีประเด็นที่ต้องการในการสัมภาษณ์ที่ชัดเจน นอกจากนั้นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ยังเป็นวิธีการพูดคุยที่เป็นธรรมชาติ ไม่ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกว่าการถูกซักถาม ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความละเอียดและเป็นจริง ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการนี้ในการพูดคุยกับบุคคลที่ให้ข้อมูลหลัก เช่น ฝ่ายบริหาร ครูพลศึกษา ฯลฯ โดยมีวิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะพูดคุยโดยเลือกแบบเจาะจง

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการจัดการสนทนากลุ่ม โดยคัดเลือกนักเรียนจากตัวแทนระดับชั้น ม. 1 – ม.6 ระดับละ 2 คน ชาย – หญิงละกัน โดยจัดเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6 คน เพื่อให้นักเรียนภายในกลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะเป็นคำตอบที่มีคุณค่าเกี่ยวกับการจัดโปรแกรมพลศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอนพลศึกษา ด้านการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน ด้านการแข่งขันแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนและโครงการพลศึกษาพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย โดยกลุ่มสนทนาจะแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ และมีความเป็นกันเองในการสนทนา ความคิดเห็นของนักเรียนคน ๆ หนึ่งก็จะกระตุ้นให้คนอื่น ๆ แสดงความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ในสิ่งที่ควรจะเป็นไปได้ หรือความต้องการที่จะให้มีการพัฒนาด้านพลศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ มีความพร้อมทุกด้าน ตลอดจนถึงปัจจัยที่มาสสนับสนุนกิจกรรมพลศึกษาที่โรงเรียนจัดขึ้นให้เหมาะสมพอเพียง การสนทนาจะหลีกเลี่ยงการวิจารณ์ที่ไม่สร้างสรรค์หรือเป็นการหาข้อบกพร่อง การสนทนากลุ่มนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการ เครื่องมือประกอบด้วย แล้วตัวผู้วิจัยเองซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัยเชิงคุณภาพ และสิ่งที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้เป็นการดำเนินการ ได้แก่

3.1 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยได้เตรียมไว้ล่วงหน้า เพื่อสะดวกในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และวิเคราะห์โดยข้อมูลทั่วไป ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และกลุ่มสนทนา มีการใส่เลขกำกับเพื่อเรียงจำแนก ตรวจสอบและวิเคราะห์

3.2 เทปบันทึกเสียง ใช้บันทึกขณะสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์บางสถานการณ์ โดยผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์หรือกลุ่มสนทนาก่อน ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูล สามารถตรวจสอบกับที่บันทึกได้

3.3 กล้องถ่ายรูป โดยใช้บันทึกภาพปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนทั้งบุคคลและสถานที่ ใช้ประกอบการรายงานการวิจัย

4. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)

เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยมีแนวคำถามที่ไม่มีโครงสร้างของคำถามที่ตายตัว แต่มีกรอบของคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่อยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ซึ่งในการถามคำถามมีการถามป้อนคำถามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่สัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์

การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลครบด้วยวิธีการหลัก ๆ ที่กล่าวมา การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยได้กระทำพร้อม ๆ กับที่เก็บข้อมูล โดยมีวิธีการตรวจสอบดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน คือ การเปลี่ยนแปลงแหล่งข้อมูลบุคคล ที่ใช้ให้หลากหลายออกไป โดยถามคำถามเดียวกันกับคนหลาย ๆ คน เพื่อตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้จากแต่ละคนเป็นอย่างไรบ้าง สอดคล้อง หรือขัดแย้งกันอย่างไร เพราะอะไร

2. การตรวจสอบข้อมูลในสถานที่ต่างกัน ได้แก่ มีการเปลี่ยนสถานที่ที่ได้ข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากหลาย ๆ สถานที่ แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบดูว่า เหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพราะอะไร

3. การตรวจสอบข้อมูลในเวลาต่างกัน ได้แก่ การเปลี่ยนช่วงเวลาที่จะได้รับข้อมูล โดยเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันแต่ต่างกันที่เวลา แล้วนำมาตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้ ณ เวลาที่ต่างกัน ข้อมูลเหมือนหรือขัดแย้งกันอย่างไร เพราะอะไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลไว้อย่างเป็นระบบโดยแยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ จัดแบ่งเป็นหัวข้อเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาได้ง่ายขึ้น และดูความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่ปรากฏปัจจุบัน

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเพียงพอที่จะสามารถอธิบายและตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ข้อมูลเหล่านี้ผู้วิจัยได้แยกแยะข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา แล้วนำมาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการบรรยายและสรุปเชิงวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีที่กำหนดไว้